

Kárpát-haza SZEMLE

A KÁRPÁT-MEDENCEI MAGYARSÁGKUTATÁS INTERDISZCIPLINÁRIS SZAKMAI FOLYÓIRATA

2022/ 1. szám

TŐZSÉR ANETT

A sajátos nevelési igényű gyermekek fejlesztése Magyarországon

GÁBRITY MOLNÁR IRÉN

A vajdasági magyarok anyanyelvi oktatásának esélyei az utóbbi évtized tapasztalatai alapján

KEMECSI LAJOS

A budapesti Néprajzi Múzeum új épületei

BORBÁNDI ERIK

Hargitaváralja, egy jelképes székely község valóságos története

LAKATOS ARTUR – TOLNAI TIMEA KATALIN

Szállodaipari mutatók alakulása Románia nyugati határon fekvő megyéiben a rendszerváltást követően

Kiadja a Nemzetstratégiai Kutatóintézet

KÁRPÁT-HAZA SZEMLE

A KÁRPÁT-MEDENCEI MAGYARSÁGKUTATÁS
INTERDISZCIPLINÁRIS SZAKMAI FOLYÓIRATA

2022/1. szám

KÁRPÁT-HAZA SZEMLE

A KÁRPÁT-MEDENCEI MAGYARSÁGKUTATÁS
INTERDISZCIPLINÁRIS SZAKMAI FOLYÓIRATA

2022/1. szám

KÁRPÁT-HAZA SZEMLE 2022/ 1. szám

A Kárpát-medencei magyarságkutatás interdiszciplináris szakmai folyóirata

KIADJA A NEMZETSTRATÉGIAI KUTATÓINTÉZET

1054 Budapest, Nagysándor József utca 8.

Felelős kiadó: Szász Jenő

Szerkesztőbizottság

Bali János, Benedek József, Csata Zsombor, Hajdú Zoltán, Kiss Tamás,
Lampl Zsuzsanna, Magyar Zoltán, Nagy Benedek, Nagy Imre, Péntek János,
Péti Márton, Pozsony Ferenc, Schwarcz Gyöngyi, Szász Jenő, Szilágyi Ferenc,
Szoták Szilvia, Tóth Géza, Tózsér Anett

Felelős szerkesztő

Ress Boglárka

A szerkesztő munkatársa

Borbándi Erik

Tördelőszerkesztő

Nádas Zsófia

Nemzetstratégiai Kutatóintézet © 2022, Budapest

Minden jog fenntartva

A kötetben szereplő írások tartalma nem feltétlenül tükrözi
a kiadó álláspontját.

ISSN 2732-1789

TARTALOM

TANULMÁNYOK 7

Tózsér Anett 7

A sajátos nevelési igényű gyermekek fejlesztése Magyarországon

Gábrity Molnár Irén

A vajdasági magyarok anyanyelvi oktatásának esélyei az utóbbi évtized tapasztalatai alapján 22

Kemecsi Lajos

A budapesti Néprajzi Múzeum új épületei 37

Borbándi Erik

Hargitaváralja, egy jelképes székely község valóságos története 46

Lakatos Artur – Tolnai Timea Katalin

Szállodaipari mutatók alakulása Románia nyugati határon fekvő megyéiben a rendszerváltást követően 73

RECENZIO 83

Kürti Tünde – Csata Zsombor 83

Recenzió Veres Valér (szerk.) *Erdélyi magyar ifjúság –*

Szociológiai jellegzetességek és változások 2001 és 2016 között című művéhez

ABSZTRAKTOK 89

Lakatos Artúr

Partiumi Keresztény Egyetem Gazdaságtudományi Tanszék, Nagyvárad

Tolnai Tímea Katalin

Partiumi Keresztény Egyetem Humántudományi Tanszék, Nagyvárad

A szálláshelyek kínálatára vonatkozó mutatók alakulása

Románia nyugati határon fekvő megyéiben a rendszerváltást követően

Kárpát-haza Szemle, 2022 (1), pp. 73–82., 92.

DOI-azonosító: 10.64605/KHSZ.2022.1.05

A szálláshelyek kínálatára vonatkozó mutatók alakulása Románia nyugati határon fekvő megyéiben a rendszerváltást követően

Tanulmányunkban a Román Statisztikai Hivatal adatai alapján azt vizsgáljuk, hogyan alakultak a turisztikai, ezen belül is a szállodaipari statisztikai mutatók négy határ menti romániai megye, Szatmár, Bihar, Arad és Temes megyék esetében. Elsősorban arra koncentrálnunk, hogy miként alakult globálisan a szálláshelyek típusának és számának mutatója az évek során az 1989-es rendszerváltást követő második évtizedben, 2000–2009 között. A rendszerváltást követő első évtizedet ugyanis az átmeneti nehézségek – ideértve a vadkapitalizmus jelenségét is – határozták meg, míg a második évtized a viszonylagos konszolidáció, fellendülés és fejlődés időszaka volt, mely az ország Európai Unió tagságával tetőződött be. Ugyanakkor figyelembe vesszük az egyes megyékbe rejlő turisztikai potenciált, desztinációkat és egyéb, a turizmus iparágát kiszolgáló erőforrásokat is, amelyek a szálláshely- és vendéglátóipar makrokörnyezetét is jelentik, és amelyek elősegítik – vagy éppenséggel hátráltatják – ezek fejlődését.

Kulcsszavak: szállodaipari statisztikai mutatók, határ menti megyék, kereskedelmi szálláshelyek, átmeneti időszak, turisztikai desztinációk.

The Evolution of the Indicators for the Supply of Accommodation in the Western Border Counties of Romania after the Regime Change

In our study, based primarily on the data of the Romanian Statistical Office, we examine how the statistical indicators of tourism, including the hotel industry, were developed in the case of four counties at the Western border of Romania: Satu Mare, Bihor, Arad, and Timiș. This study primarily focuses on how the types and numbers of accommodations were developing over the years, in the second decade following the regime change in 1989, in the 2000–2009 period. The first decade after the regime change was defined by a series of difficulties, caused mainly by the phenomenon of transition to a capitalist system, while the second decade was a period of relative consolidation, recovery, and development, which culminated with the country's membership in the European Union. According to our hypothesis, the period of stability brought with it the development of the tourism industry. This is also illustrated by the diversification of the types and number of accommodations, which can also be demonstrated through the methods of statistics. At the same time, we also tackle the touristic potential of each county, such as destinations and other resources serving the tourism industry, which also represent the macro-environment of the accommodation and hospitality industry, and which promote – or hinder – their development.

Keywords: statistical indicators for hotel industry, border counties, commercial accommodation, transition period, destinations in tourism.

LAKATOS ARTUR – TOLNAI TIMEA KATALIN

Szállodaipari mutatók alakulása Románia nyugati határon fekvő megyéiben a rendszerváltást követően

Tanulmányunkban azt vizsgáljuk, hogyan alakultak a turisztikai, ezen belül is a szállodaipari statisztikai mutatók négy határ menti romániai megye, Szatmár, Bihar, Arad és Temes megyék esetében a Román Statisztikai Hivatal adatai alapján. Elsősorban arra koncentrálnunk, hogyan alakult globálisan a szálláshelyek típusának és számának mutatója az évek során az 1989-es rendszerváltást követő második évtizedben, 2000–2009 között. A rendszerváltást követő első évtizedet ugyanis az átmeneti nehézségek – ideértve a vadkapitalizmus és a transzformációs válság jelenségét is – határozták meg, míg a második évtized a viszonylagos konszolidáció, fellendülés és fejlődés időszaka, mely az ország Európai Unió tagságával tetőződött be. Hipotézisünk szerint ez magával hozta a turizmus fejlődését is, a szálláshelyek típusainak és számának diverzifikálását, ami statisztikai téren is kimutatható.

Ennek a kijelentésnek igazolásához néhány tény, jelenséget és előzetes feltételt kell figyelembe vennünk:

- Romániában viszonylag későn kezdődött meg a privatizáció folyamata, és különösen érvényes ez a turizmusra. Habár a 23 milliós országban 1991-ben már 1650 turisztikai profilú cég közül 1500 magánkézben volt, ezeket kisvállalkozásoknak lehet minősíteni.

- Nem kedvezett az egyéni kezdeményezéseknek a kilencvenes évek inflációja sem, melynek következtében sok esetben a befektetések elértéktelenedtek, különösen igaz ez például az építőiparra, de a szállodaipari befektetések sem voltak mentesek az inflációs kockázatoktól.
- Ugyanakkor a kétezres évek elejétől – amikor a NATO-csatlakozást követően az EU-integrációs folyamat is felgyorsult – az uniós programoknak is köszönhetően jelentős stabilizáció és fejlődési időszak következett be a román gazdasági életben. (LAKATOS és BAKÓ, 2019).

A nyugati határ menti megyék a modern Románia fennállása óta sajátos helyzetben vannak. Egyrészt a magyar és a jugoszláv határ komoly lehetőségeket rejtett magában a határ menti együttműködési programok keretében – gondolunk itt például a Bihar-Bihor határ régióra, vagy akár a szatmári Legendák Útja turisztikai programra –, ugyanakkor politikai okokból kifolyólag a mindenkori román hatóságok, sokszor kimondatlanul is, sajátos biztonsági kockázatok potenciális területének tekintik ezeket a megyéket.

A történelmi Bánság – melynek területéből Temes és Krassó-Szörény megyék Romániában, a nyugati részek pedig Szerbiában találhatók – a török

hódoltság alóli felszabadítás óta külön történet, ugyanis a Balkán kapujaként is szolgáló térségben Mária Terézia óta tudatos betelepítésekkel, iparfejlesztéssel, kereskedelmi útvonalak megerősítésével fejlesztett a Habsburg-birodalom. Az ettől északra eső, a Tisza és az Erdélyi-érchegység nyugati része közötti terület fejlődése két egymásra merőleges fő erővonal mentén fejlődött: egyrészt kelet–nyugat irányban az Erdélyt és az Alföldet a folyóvölgyek mentén összekötő útvonalon, másrészt pedig az észak–délnyugati irányú kelet-magyarországi vásárvonalon, melyre vasútvonal is épült, és amely a Halmi–Szatmárnémeti–Nagykároly–Érmihályfalva–Székelyhíd–Nagyvárad–Nagyszalonta–Kisjenő vonalon futott, ahogy ezt Szilágyi Ferenc és Miklósné Zakar Andrea közös tanulmánya is megállapítja. (Szilágyi és Miklósné Zakar, 2021) A vasútvonallal rögzülő vásárvonal mentén létezett, és ennek árnyékában fejlődött, egy kistérségi funkcióval bíró településlánc a Szinevávalja–Erdőd–Tasnád–Margitta–Szalárd–Mezőtelegd/ Élesd–Tenke–Bél–Borosjenő–Pankota–Világos–Lippa vonal mentén (SZILÁGYI és MIKLÓSNÉ ZAKAR, 2021).

A trianoni béke és az ezt követő hatalomváltás kettévágta az egységes térséget, és az Alföld keleti peremét perifériává alakította, ahol stratégiai okokból kifolyólag a román oldalon hosszú időn át nem fejlesztették a térséget, a jelentős városok kivételével. 1945-öt követően, főleg az 1968-as megyésítéssel járó közigazgatási reformot követően, erőre kapott egyes lokális központok fejlesztése is, ekkor kapott városi rangot Szatmár megyében Avasfelsőfalu és Tasnád, Bihar megyében pedig Margitta és Élesd is. (SZILÁGYI és MIKLÓSNÉ ZAKAR, 2021)

Ugyanakkor a négy megye különböző helyzetben is van a gazdasági mutatók terén. Például a Bánság szívének tekintett Temesvár és a várost övező megye hagyományosan Románia egyik fejlődési motorjának számít, míg például Szatmár megyét jóval periferikusabbnak szokás tekinteni a fejlődés szempontjából – akkor is, ha a gazdasági mutatók nem mindig tükrözik a lakosság reális kulturális- és élet-színvonalát.

Mind a négy megye jelentős turisztikai potenciállal rendelkezik, ugyanakkor ennek zöme kiaknázatlan. Délről észak fele haladva a négy határ menti megye közül Temes megye a sorban a legelső. E megye a

legnagyobb kiterjedésű mezőgazdasági földterülettel rendelkezik Románia megyéi közül. (BABCSANYI ET AL., 2021, 129 o.) A külföldi érkezések és vendégéjszák mutatóiban Temes megye az élvonalhoz tartozik, hasonlóan Brassó, Szeben és Kolozs megyékhez (HORVÁTH, 2020). Ez legfőképpen annak köszönhető, hogy Temesvár fontos gazdasági, kulturális és tranzitközpont, de a megye potenciálja nem korlátozódik kimondottan csak ezekre a mutatókra. Így például a megyében 338 történelmi műemléket tartanak számon (TOADER ET AL., 2013, 56 o.), a vallási turizmus viszonylatában 10 katolikus és ortodox kolostor van Temes megyében, ami rendelkezik szakrális turizmus terén potenciállal, ami ugyanakkor nincs igazán kihasználva (VÁDUVA és PETROMAN, 2017, 201 o.). A felszíni formák változatosak, rendelkezik ásvány- és termálvizekkel, gazdag vadászati helyekkel és gazdag multikulturális örökséggel is. A legnagyobb turisztikai vonzerővel Temesvár megyeszékhely bír, de jelentős Buziaş fürdőturizmusa is, és a megye területén 86 vadász- és 30 horgászterület található (BABCSANYI ET AL., 2021). Temesvár rendelkezik egy sajátos hírnévvel is, ti. a forradalom mártírvárosa, és az a város, ahol Dózsa Györgyöt, valamint évszázadokkal később, a kommunista rezsim áldozatai közül többeket kivégeztek. Az ún. „sötét turizmus” térképén is rajta van (PETROMAN, 2008). A lehetőségeknek ez a fajta sokszínűsége látványosan megnyilvánul a mutatók alakulásában is, ugyanakkor a haszon érdekében tett utak mennyisége a mai napig meghaladja a pusztán kedvtelésből, kikapcsolódás céljából tett utak számát. Ennek megfelelően legjelentősebb ágazatot a tranzit- és üzleti turizmus jelenti, ezt követi a kulturális, városi, orvosi, szabadidős, halász-vadász turizmus (BABCSANYI ET AL., 2021, 139 o.).

Arad megye ugyancsak jelentős potenciállal rendelkezik, és nem csak kimondotta mint tranzit útvonallal rendelkező megye. Fő erősségei a változatos felszíni formák, flóra és fauna, termálvizek, (DINCULET ET AL., 2017), és ezek viszonylagos egyenletes megoszlása. Az Arad–Szatmárnémeti vonalon koncentráliódik a termálvizek jelentős része (CORBA, 2009), amiből maga Arad városa és környéke is részesedik, ugyanakkor nemcsak országon belül erős a konkurencia, hanem a magyar oldal közelsége, és az itteni fürdőkomplexumok (Szeged, Makó, Orosháza stb.) is gátolhatják az ez irányú fejlődést. Léteznek tervek

egy bor-útvonal kialakítására is, ugyanakkor mind a mai napig Arad város és megye esetében a turizmus legerősebb ágazata, az üzleti turizmus a domináns, és ez is főleg a fém- és elektronikai iparban koncentrálódik, akárcsak a nagyobb külföldi befektetések (BOCOI, 2020, 113 o.).

Talán a négy közül a leglátványosabb Bihar megye turisztikai potenciálja és fejlődése. „Bihar megye gazdag turisztikai potenciállal rendelkezik, de nem eléggé ismert és értékelte.”, fogalmazott a közelmúltban egy román szakember (BOTEZAT, 2015, 497 o.). Maga a megyeközpont, Nagyvárad is kiemelkedő turisztikai célpont, gazdag és jól megőrzött történelmi örökségével és kulturális intézményeivel. Kulturális, vallási, üzleti, városi, wellness és gyógy-, valamint eseményturizmus számára egyaránt alkalmas (BOMA, 2015). Fontos a nyugati Erdélyi-érchegység kincseiben, erdeiben, hegyeiben, barlangjaiban rejlő potenciál, aminek fejlesztésére zajlottak erőfeszítések az elmúlt időszakban. Két törzskönyvezett sípályával rendelkezik a megye, Almamező és a Visszhangos-kő. (HORVÁTH, 2020) Hegymászó és sziklamászó útvonalak is vannak a Királyerdőben, Sonkolyoson és máshol (LAZUREAN és UNGUREANU, 2014). De van itt még hely a fejlődésre, még akkor is, ha – meg kell jegyeznünk –, a mészkö puhasága miatt az erodálás révén komoly kockázatokat rejt magában. Potenciál van a faluturizmusban, a hegyek lábánál és a hegyek között is. Kombinálható olyan természeti és kulturális objektumokkal, mint például Kiskóh (Chiscau) esetében a Medvebarlang és az ehhez közeli magántulajdonban levő etnográfiai múzeum (BANDA és Csosz, 2021, 146 o.). Gazdasági szempontból nézve ugyanakkor a legjelentősebb, legnagyobb profitot generáló területe a megye turizmusának a hévíz- és gyógyturizmus.

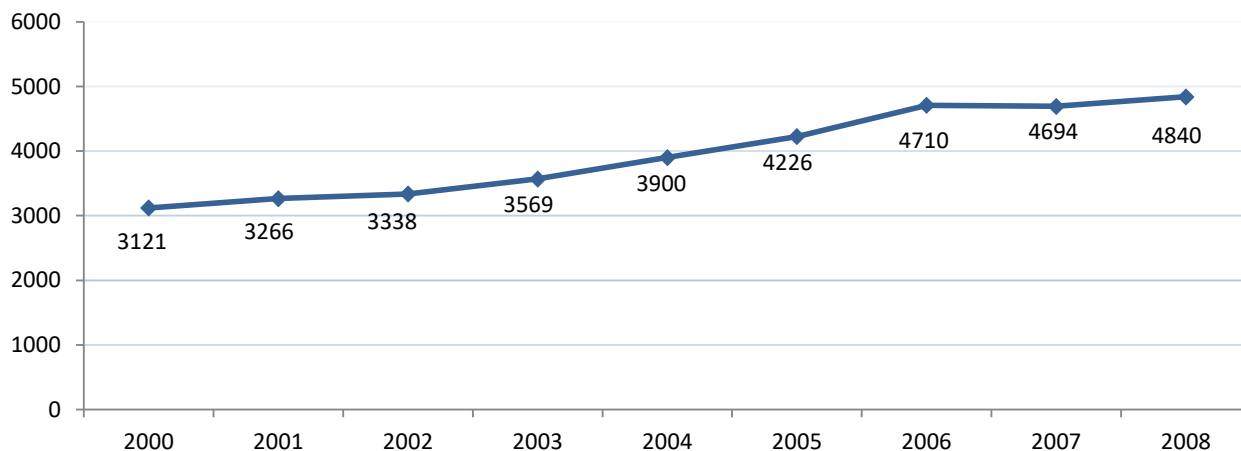
A legjelentősebb, vagyis legjobban hasznosított fürdőhelyek Váradszentmárton területén találhatóak, egyes források szerint már a XV. században használták az állóvizet gyógyító célokra (HERMAN ET AL., 2018). A turistaérkezések és vendégéjszakák számában statisztikailag Váradszentmárton felülmúlja a megyeközpontot is, és országos tekintetben is kiemelkedő eredményeket mutat fel. Így például 2018-as statisztikai adatok szerinti helyezése nagyon látványos: ebben az évben egyetlen város, Brassó előzte meg erdélyi viszonylatban (HORVÁTH, 2020). Különösen

annak fényében lehet ennek jelentős közösségi szerepe, hogy a kis magántőke erősen jelen van a fürdőhelyeken. Relatív állandó növekedési trendet sikerült megfigyelni, például 2010–2014 viszonylatában a megyében bejegyzett cégek számának növekedését, ami több alkalmazottat és nagyobb profitot is jelentett egyúttal, és ebben egyértelmű, hogy nagy szerepet játszottak a felkapott fürdőhelyek is. (HERMAN ET AL., 2016) Ugyanakkor ezek a befektetések sem voltak mentesek a botrányoktól: így például Félixfürdő esetében sok vállalkozó a SAPARD-támogatásból épített panziókat csak a kötelezően előírt öt évig működtette, majd magánlakhellyé alakította át (NAGY, 2015).

Némileg hasonló trendek figyelhetőek meg a Bihar megyéhez képest perifériaként meghatározható Szatmár megye esetében is, csak jóval kisebb arányban. Pedig ez a megye is kiváló potenciállal rendelkezik, mint például sváb és magyar református falvaival, nagy múltú városaival és településeivel, mint Szatmárnémeti megyeközpont, Nagykároly vagy Erdőd. Jelentős az agrárturisztikai potenciál is, gondolunk itt elsősorban a borturizmusban rejlő lehetőségekre. Nem utolsósorban kell beszélnünk fürdőhelyeiről sem, amik közül Tasnád város potenciálja emelkedik ki. A 2007–2013-as román–magyar határ menti együttműködés – amit a PHARE CBC finanszírozott – hozták létre a Szabolcs-Szatmár-Bereg és Szatmár megyék közötti együttműködést változatos turizmusfejlesztési projektekként, Nyírbátor és Nagykároly városai ezen belül külön együttműködési szerződést is kötöttek (BATEA, 2014). Több ilyen határon átívelő projekt is volt – mint például a Szatmári Legendák Útja elnevezésű, kulturális turizmushoz kapcsolódó kezdeményezés –, ugyanakkor még sok a tennivaló e téren is, ha a lehetőségekben rejlő potenciált ki szeretnék használni. Egyúttal feltétlenül szükséges az állami és önkormányzati harmonikus együttműködés a helyi vállalkozói magántőkével és a helybéli szellemi potenciállal is. Talán a határ magyar oldalán futó autópályában rejlő potenciál is hamarosan kiaknázzhatóvá válik, valamint lehetségessé válhatnak esetleges pozitív változások a megyei közigazgatás-területfejlesztési politikák terén is már a közeljövőben.

Kutatásunk során a Romániai Statisztikai Hivatal által működtetett Tempo-adatbázis statisztikáit használtuk fel. Az időkeret szempontjából a kezdeti és

1. ábra: Szállodaipari létesítmények számának alakulása országos viszonylatban

Forrás: a szerzők saját szerkesztése a Tempo-adatbázis adatai alapján

végző, a vizsgált időszakot behatároló két szélső évet a következő logikai elvek szerint állapítottuk meg: a 2000-es év nemcsak a konvencionális nyugati időszámítás szerinti harmadik évezred kezdete, hanem választási év is volt Romániában, valamint ezt követően gyorsult fel az ország NATO-csatlakozásának és európai integrációjának folyamata is, még ha ehhez elsősorban külső, az ország vezetésétől független geopolitikai tényezők is hozzájárultak. 2008 pedig annak a világméretű gazdasági válságnak a kezdeti éve, amely alapjaiban rengette meg a kapitalista piacgazdaság tökéletes, önszabályzó működésébe vetett hitet és az erre épített neoliborális gazdasági modellbe vetett bizalmat. Úgyhogy azt is bátran kijelenthetjük, hogy a vizsgált időszak a viszonylagos stabilitás időszaka, és ennek keretein belül vizsgáljuk, mennyire képződik le a száraz statisztikai adatok tükrében a stabilitás időszakával járó

gazdasági fejlődés négy határ menti megye és egy, jól körülhatárolható ágazat esetében.

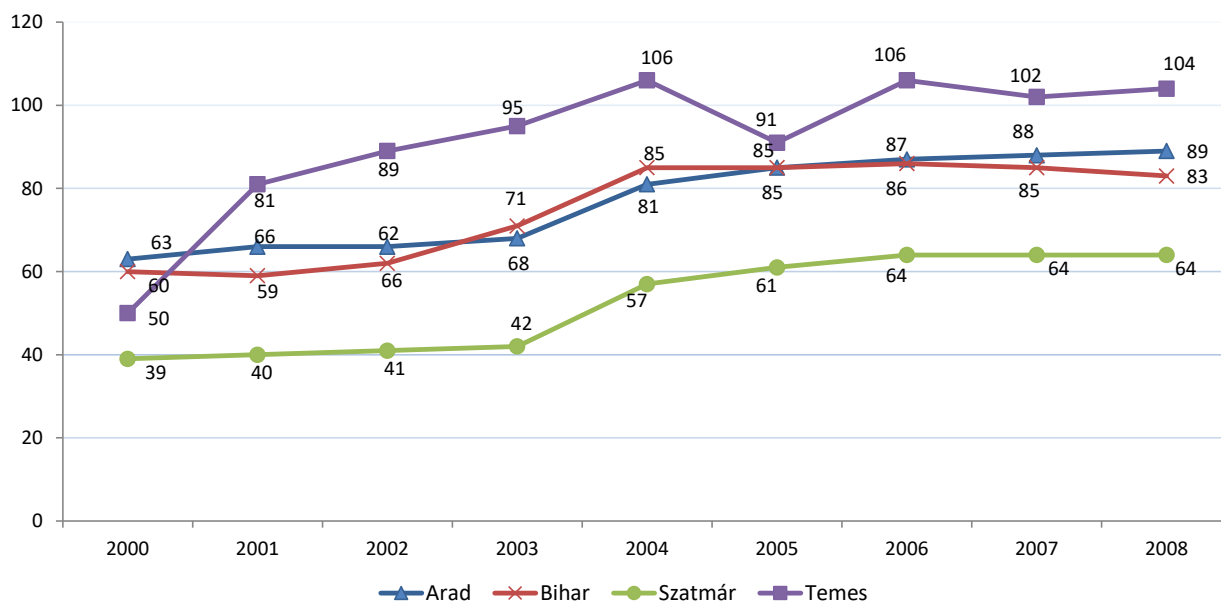
Ha kimondottan a statisztikai adatokat vesszük figyelembe, az 1. ábrán láthatjuk, hogy romániai országos szinten a szállodaipari létesítmények száma fokozatos mértékben, nem hirtelen ugrásokkal, de állandó jelleggel növekszik a 2000–2008-as időszakban. Egy enyhe visszaesés figyelhető meg 2007-re az előző évhez viszonyítva, amikor is 16 létesítménnyel kevesebbet tart számon az országos nyilvántartás. Ez magyarázható megszűnéssel, profilváltással, a tevékenység átmeneti megszüntetésével, ugyanis ez indikátor esetében a kimutatás a különálló jogi személyként működő objektumokat, valamint egyazon céghálózat keretében, de alapvető gazdasági tevékenységét tekintve önállóan működő létesítményeket regisztrálja. Ezt leszámítva a növekedés – 3121-ről 4840-re – mindenképpen számottevő és jól érzékelhető.

1. táblázat: Turisztikai szálláshelyek típusainak alakulása, országos viszonylatban

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Hotel	811	828	835	886	927	989	1059	1075	1104
Turisztikai villa	801	746	669	676	691	716	742	708	718
Menedékház	161	158	140	138	132	113	111	104	110
Bungaló	265	270	259	265	279	305	298	266	264
Városi panzió	201	244	271	328	461	597	702	736	783
Vidéki panzió	160	193	221	266	431	956	1259	1292	1348
Egyéb	722	827	943	1010	980	550	539	513	513
Összesen	3121	3266	3338	3569	3900	4226	4710	4694	4840

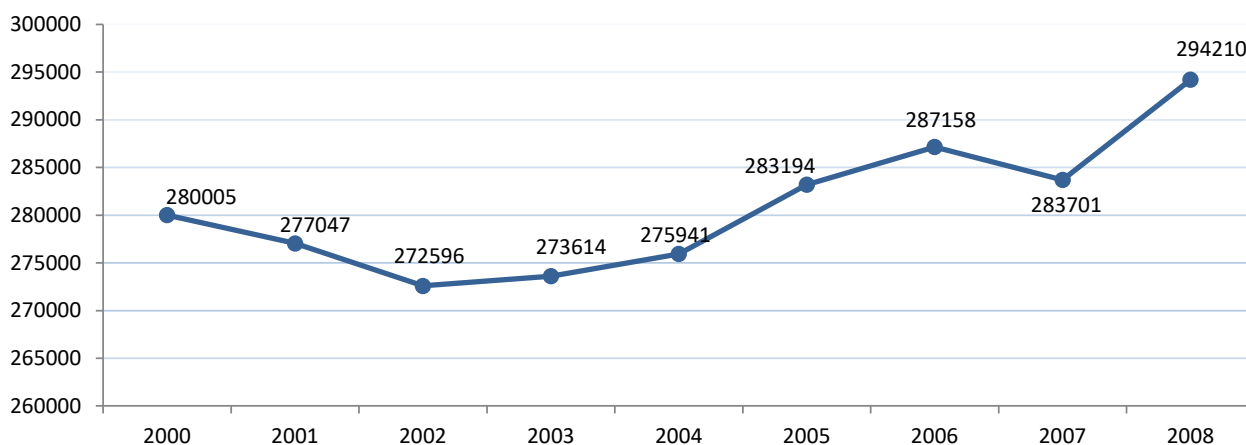
Forrás: a szerzők saját szerkesztése a Tempo-adatbázis adatai alapján

2. ábra: Turisztikai szállásadó létesítmények számarányának alakulása, megyék szerint

Forrás: a szerzők saját szerkesztése a Tempo-adatbázis adatai alapján

3. ábra: A szálláshely-kapacitás alakulása, országos viszonylatban

Forrás: a szerzők saját szerkesztése a Tempo-adatbázis adatai alapján

Amennyiben az adatokat a szállodaipari létesítmények törvényes típusainak besorolása szerint vesszük, az 1. táblázatban észrevehető, hogy a legjelentősebb és legalapvetőbb szállásadó intézménytípusnak számító szálloda (nemzetközi megnevezéssel élve: hotel) dominál majdnem az egész vizsgált időszakban, pár évet leszámítva, és nagyjából a szállásadó létesítmények egyharmadát teszik ki az egész időszakban. Jelentős számot képviselnek még a kisebb kapacitású, városi panziók és turisztikai villák kategóriájába besorolható létesítmények

is. A 2004–2008-as időszakban viszont megfigyelhető a vidéki panziók számának jelentős megugrása: ha tovább vittük volna időben az elemzést, egy bizonyos időn túl ennek csökkenését vehettük volna észre. Ennek oka egy sajátos konjunkturális jelenség, az Európai Unió agroturizmust támogató kiírásaiban rejlő lehetőség, amiket sok vidéki gazdálkodó jó időben jó érzéssel ismert fel. Ha ennek a lehetőségnek az országos össztermelésre való hatása kérdéses is – sok esetben az agroturisztikai panzió csak kiegészítő tevékenységet jelentett a gyakorlatban más,

hagyományos termelői tevékenységek elvégzése számára, és a törvény által előírt minimálisan kötelező létezését követően meg is szűnt – az országos kimutatás adatai tükrében egyfajta trend jól megfigyelhető, észrevehető. Sok vidéki környezetben élő vállalkozó kimondottan ennek a hatására létesített rövid ideig működő agroturisztikai panziót.

A következő, 2. ábránk a megyék szerinti bontásban ábrázolja a turisztikai szállásadó létesítmények számának alakulását évek szerinti lebontásban a tárgyalt négy határ menti megye esetében. Az összidőszakot nézve mind a négy megye esetében megfigyelhető egy állandó jellegű növekedés. Egy rövid időszak tekintetében azonban Temes megye kivételt jelent ez alól. Esetében a dinamika is jelentősen eltérő a többi háromhoz viszonyítva, ugyanis Bihar és Arad megyékhez viszonyítva 2000-ben kisebb számról indulva 2001-re drasztikus emelkedés vehető észre, majd ez töretlenül tart 2004-ig. Ekkor az indikátor egy évig „bezuhan”, hogy majd majdnem a 2004-es csúcspontra térjen vissza a következő évben, de a vizsgált időszak végéig ezt mégse érje el. A jelenség valószínűleg Temesvár regionális központi szerepének kihangsúlyozásával függhet össze, valamint a régió földrajzi fekvéséből fakadó délszláv térséggel való komplex kapcsolatrendszerével is. Viszonylag töretlen a fejlődés Arad és a többiekől lemaradásból induló Szatmár megye esetében, míg Bihar megyénél egy enyhe zuhanást vehetünk észre a vonaldiagramon 2000–2001, majd 2004–2008 viszonylatában, ez a recesszió azonban nem túl jelentős.

Áttérve a szálláshely-kapacitás vizsgálatára az általunk tárgyalt időszakban, összességében véve az

országos adatok az abszolút növekedést, a kapacitás bővülését mutatják, melyet a 3. ábrán láthatunk. A 2000-ben regisztrált 280005 férőhelyről 2008-ra 294210 férőhelyre bővült az országos összkapacitás, ami 14205 hellyel többet és 4,83%-os növekedést jelent. Ugyanakkor a diagram törött vonalából észrevehető, hogy a 2000–2002-es regresszív időszakot – 2002 az indikátor esetében a vizsgált időszak mélypontját is jelenti egyúttal – folyamatos éves szintű emelkedés követi, amikor is 2007-ben az ország EU-csatlakozásának évében bizonyos korlátozott mértékű zuhanás vehető észre, amit azonban megint hirtelen emelkedés követ.

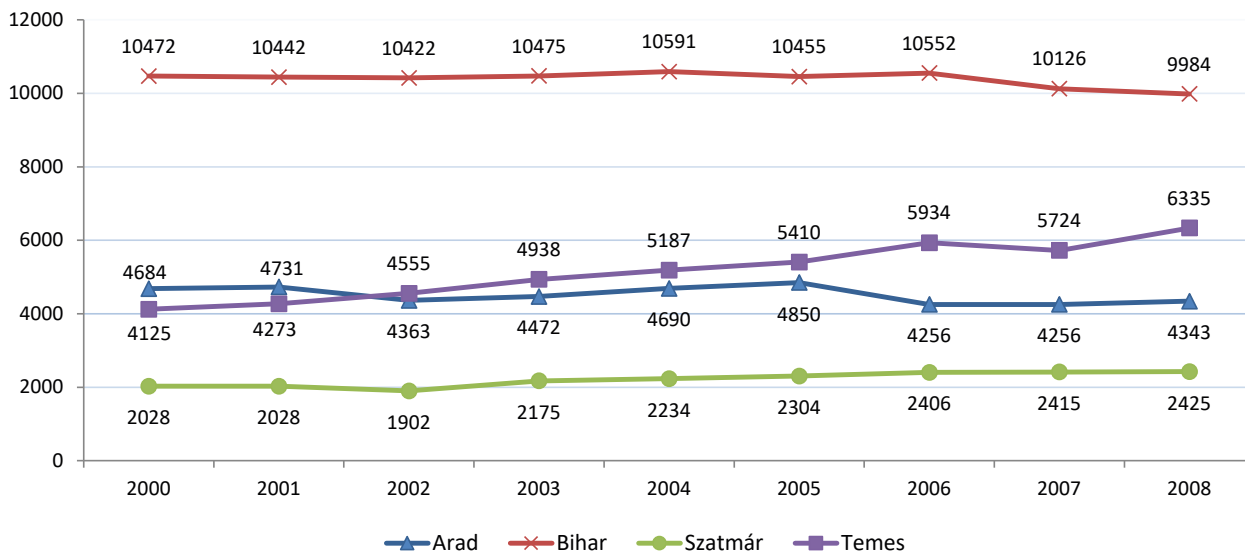
A férőhelyek megoszlását a 2. táblázatban láthatjuk. A szállodák dominanciája szembetűnő és a legtermészetesebbnek mondható, hiszen a törvényes besorolás értelmében ez a legnagyobb, legtöbb szobával és ágygal rendelkező létesítmény-típus. Az összes többi, egymáshoz közel álló mutató részletes elemzésére nem térünk ki ez alkalommal, két figyelemreméltó jelenséget azonban érdemes kiemelni: egyrészt a panziók kapacitásának növekedése úgy városi, mint pedig vidéki környezetben: ez a magántőke bevonásával egyértelműen direkt kapcsolatban áll, mivel a panzió-vállalkozás műfaja általában a kisvállalkozók magántőkéjét aktiválja. A második észrevehető jelenség a nyári táborok szállás-kapacitásának szűkülése. Ez annak tudható be, hogy a nyaraltatás kultúrája a korábbi, elsősorban a szocialista évtizedek viszonylatához képest átalakult, a klasszikus értelemben vett táborhelyek jelentősége visszaszorult egy időben a gyereknyaraltatás e típusú formájával.

2. táblázat: Szálláshely-kapacitás alakulása, turisztikai egységek típusai szerint, országos viszonylatban

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Hotel	157760	157528	157207	158764	160358	163984	167633	168736	175416
Turisztikai villa	19734	18585	16669	16464	16107	15157	16005	15333	15826
Kemping	28857	28029	29263	27598	26894	26568	26962	25006	26838
Nyári tábor	40149	38398	34964	32821	30198	28916	23227	20320	19426
Városi panzió	3197	3758	4378	5670	8100	10910	12546	13429	14538
Vidéki panzió	1815	2283	2596	3272	5351	11151	14551	15448	16906
Egyéb	28493	28466	27519	29025	28933	26508	26234	25429	25260

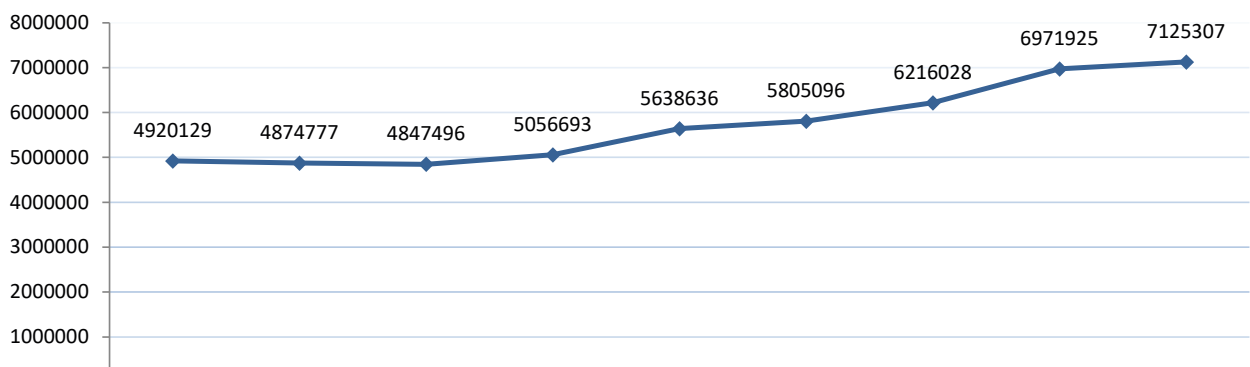
Forrás: a szerzők saját szerkesztése a Tempo-adatbázis adatai alapján

4. ábra: Szálláshely-kapacitás alakulása, megyék szerint

Forrás: a szerzők saját szerkesztése a Tempo-adatbázis adatai alapján

5. ábra: Turistaérkezések számának alakulása, országos viszonylatban

Forrás: a szerzők saját szerkesztése a Tempo-adatbázis adatai alapján

Amennyiben a szálláshely-kapacitás megoszlását az általunk tárgyalt négy megyére vetítjük ki, a 4. ábrán szembetűnik egyből Bihar megye piacvezetői helyzete. Ez betudható a térség hagyományos vonzerejének, amit a termálfürdők és a nyugati Érc-hegység hegyei jelentenek, valamint tranzitszerének is, és ez a kapacitás viszonylag állandó, még ha a vizsgált időszak vége felé enyhe csökkenést is megfigyelhetünk. Második helyen Temes megye áll, amely a listavezető a létesítmények számát tekintve, tehát Temes megye esetében több létesítmény rendelkezik kevesebb szálláshellyel, míg Bihar megye esetében ez a jelenség éppen fordítva jelenik meg. A kapacitásra vonatkozó hullámozást figyelhetjük meg Arad megye esetében, míg a se-reghajtó Szatmár megye esetében szinte teljesen állandó, de igencsak mérsékelt növekedést látunk.

A tényre, hogy a szálláshelyek effektív számának alakulása nem áll feltétlenül minden esetben arányban a szállásadó gazdasági egységek számának alakulásával – ha az egyik növekszik, nem növekszik automatikusan a másik is – többféle részleges magyarázat is létezhet, és ezek egybeesése okozhatja a statisztikailag is kimutatható konjunktúrát. Az egyik lehetséges részleges ok-okozati összefüggés a privatizációs folyamatok felgyorsulása és egyre több kis magánvállalkozás megjelenése, amik növelik a szállodaipari cégek számát, de ugyanakkor a rendelkezésre álló szálláshely-kapacitás nem nő számottevően, főleg abban az esetben nem, amikor ezzel párhuzamosan több, a szocialista kor örökségének számító szállodaépület szállásadó funkciója megszűnik csőd, profilváltás és hasonló folyamatok következtében.

Egy komoly indikátor a turistaérkezések száma (5. ábra), mivel ez illusztrálja egy ország vagy térség esetében a turisztikai vonzerőt, melynek alapja az imázs, ami a látogatók és a potenciális jövőbeli látogatók fejében él az ide megtett út szükségességére, minőségére és biztonságára vonatkozóan. Az egész időszakra nézve megfigyelhető a fokozatos, de nem túl hirtelen emelkedés. Ennek egyik oka lehet, hogy Románia vonzóbbá vált a látogatók számára, imázsa évről évre javult, de ugyanakkor ezt sem szükséges abszolutizálni, mert a trend, amit az ország kapcsán figyelhetünk meg, egy globális, a turistaforgalom megnövekedését és az infrastruktúra fejlődését illusztráló

trendnek is része, ami egyúttal önmagát is generálta. Ami a szálláshely-típusok esetében a turistaérkezések alakulását illeti, nem meglepő, hogy az érkezők döntő többsége a szálloda besorolású létesítményekben szállt meg, ahogy azt a 3. táblázat mutatja. A többi szálláshely-típus esetében nagy különbségek, egymástól eltérő ingadozások nincsenek, a második helyen a városi környezetben működő panziók állnak.

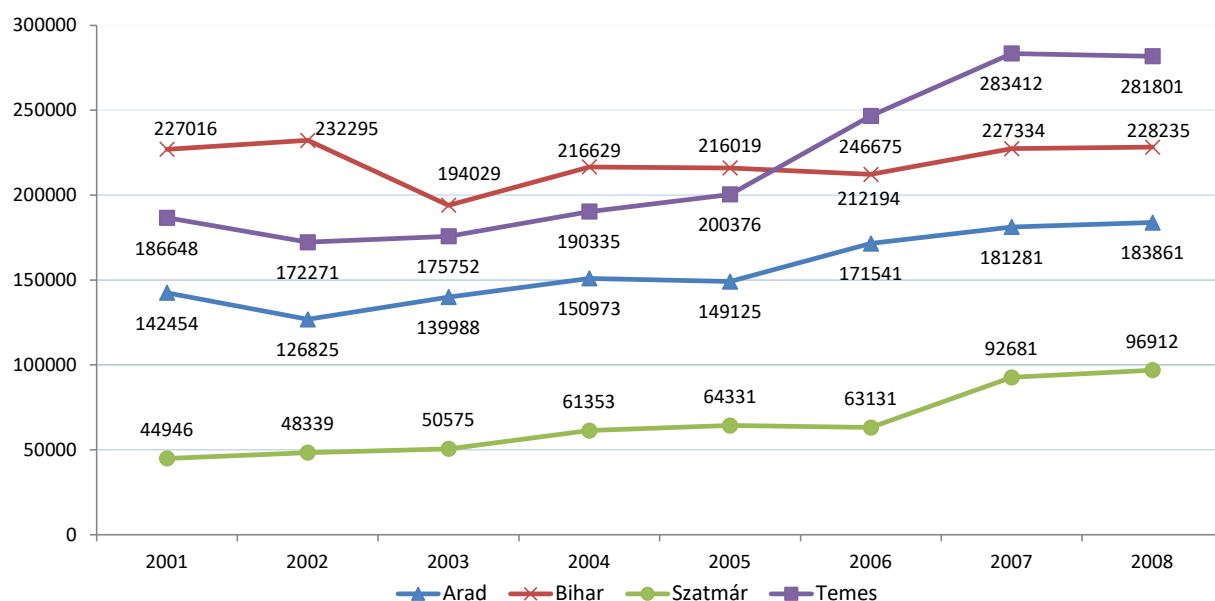
A négy határ menti megye esetében a turistaérkezések számának igencsak érdekes alakulása figyelhető meg, ezt mutatja be a 6. ábra. A 2001-ben még első helyezett Bihar megye mutatója 2004-re

3. táblázat: A turistaérkezések arányának alakulása, szállodaipari létesítmények típusának függvényében, országos viszonylatban

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Hotel	3881859	3823618	3830398	3982591	4339458	4477936	4725448	5212170	5245292
Motel	168674	191344	200783	200657	243682	238794	255370	295644	272485
Turisztikai villa	217540	174956	142562	151739	182876	202483	231311	250059	261792
Menedékház	116574	104049	84676	92972	76501	64480	70993	91945	106759
Kemping	93104	100641	94576	95243	107022	70155	85778	93852	113104
Városi panzió	89328	106129	126109	163925	235877	310035	363664	451640	478058
Vidéki panzió	15596	21244	32201	47444	96823	170164	217020	288508	357617
Egyéb	337454	352796	336191	322122	356397	271049	266444	288107	290200

Forrás: a szerzők saját szerkesztése a Tempo-adatbázis adatai alapján

6. ábra: Turistaérkezések számának alakulása, megyék szerinti lebontásban

Forrás: a szerzők saját szerkesztése a Tempo-adatbázis adatai alapján

nagymértékben csökkent a 2001-es évhez viszonyítva, ugyanakkor még így is jelentős maradt. Nagy arányú ugyanakkor Temes megye esetében a növekedés. Arad és Szatmár megye esetében a növekedés fokozatos és állandó.

Ennek az indikátornak az esetében fontos megjegyeznünk, hogy a vendégérkezések száma nem azonos az eltöltött vendégéjszakák számával, és mivel mind a négy megye határ menti adminisztratív-területi egység, ennek következtében a tranzitforgalom is jelentős. Így Temes megye esetében valószínű, hogy a temesvári nemzetközi reptér is jelentősen hozzájárult a vendégszám folyamatos emelkedéséhez. És mint a legtöbb statisztikai mutató esetében, ez esetben is úgy a növekedés, mint pedig a regresszió relativizálható az adott időszak gazdasági-társadalmi közegétől függően.

Következtetések

Statisztikai adatokkal igazoltnak látjuk azt, hogy a NATO-csatlakozás és európai integrációs folyamat felgyorsulását követően a romániai turisztikai ipar is fejlődésnek indult, ami a szállodaipari mutatók kapcsán megjeleníthető számok és arányok vizsgálatában első látásra is feltűnik. A fejlődés viszonylag lassú, nem jár gyökeres társadalmi-gazdasági-strukturális átalakulásokkal, de mindenképpen nagyrészt töretlen. Ebben nagy szerepet tulajdonítunk az előcsatlakozási támogatásoknak is – ez például az agroturisztikai létesítmények számán egyértelműen kimutatható. A 2007-es uniós csatlakozást és a 2008-as gazdasági válságot követő helyzet megint más konjunktúrát fog eredményezni, de ez már egy másik tanulmány témája lesz.

A határ menti megyék esetében is egyértelműen érvényesek az országos trendek, ugyanakkor a helyi jellegzetességek nagymértékben befolyásolják a mutatók alakulását. Így például egyfajta növekedés mind a négy megye esetében érzékelhető, a legészakibb Szatmár megye esetében ebben az időszakban a legkisebb arányú a négy közül; ez a trend azonban véleményünk szerint napjainkra megváltozott, egyrészt a magyarországi autópálya megépítése, másrészt pedig Ukrajna, ezen belül is a kárpátaljai térség jelentőségének növekedése kapcsán. Az orosz–ukrán háború kapcsán a menekültek

áthaladása, majd ezt követően – a jövőbeli békeidőben – pedig a kárpátaljai térség fejlődési lehetőségei jelenthetnek konjunktúrát.

A helyi jellegzetességek ismeretének fontossága az egyes mutatók vizsgálata során játszik szerepet. Így például míg a szálláshelyek száma Temes megyében az egész vizsgált időszak során a legmagasabb, és Arad megyében növekszik arányait tekintve a leginkább, szálláshely-kapacitás szempontjából Bihar megye az egész vizsgált időszakban messze a legmagasabban áll, míg a turistaérkezések számának tekintetében Temes megye ismételtlen megelőzi bármelyiket. Ennek okai között ott van többek között az is, hogy míg Arad és Bihar megye jelentős tranzitmegyék, Temesvár és környéke gyakran önmagába véve is végcél elsősorban akadémiai és üzleti turizmus szempontjából.

A turizmus mint gazdasági ágazat a stabilitás és a nyugalom egyik iparága, ami akkor virágozhat, ha legalább a fogadó területen viszonylagos nyugalom és stabilitás érzékelhető, ami képes nyugalmat, biztonságot és megfelelő szintű ellátást nyújtani az érkező turisták számára. Kisebb mértékben ugyan, de hasonló módon ugyanezek a tényezők határozzák meg a kereskedelmi tranzitforgalmat is. Ezek tükrében érdemes értelmezni a tárgyalt időszak statisztikai adatait.

Irodalom

Babcsanyi Cristina Denisa, Gherman Emanuela Diana, Bălan Ioana-Mihaela, Dincu Ana-Mariana (2021). Research on the Tourist Potential of Timis county. *Lucrari Stiintifice Sera I.*, XXIII. (3), pp. 129–135.

Banda Anișoara Camelia, Csosz Ioan (2021). Specific Tourist Resources that can Support Rural Tourism From Bihor Area. *Agricultural Management/ Lucrari Stiintifice Seria I, Management Agricol*, 23 (3), pp. 143–148.

Batea (Bota), Catlina-Maria (2014). Croos-Border Projects – Mean for sustainable Tourism Development Along the Romanian-Hungarian Border, *Analele Universitatii din Oradea, Seria Geografie*, XXIV. (2), pp. 134–142.

Bocoi, Florina-Mariana (2020). The Border Area as an Incentive for Investment and a Common Space for Development. *Eurolimes*, 29, pp. 109–124.

Borma, Afrodita (2015). The Year of Tourism Revival in

Oradea. *Annals of Faculty of Economics*, University of Oradea, Faculty of Economics, 1 (1), pp. 681–688.

Borma, Afrodita (2014). A Statistical and Economic Analysis of the Hotel Industry from Bihor and Hajdú-Bihar Counties in the Context of the (Euro) regional Development. *Annals of the University of Oradea, Economic Science Series*, 23 (1), pp. 258–267

Botezat Elena-Aurelia (2015). Managing a Sustainable Tourism Development in Bihor county-Romania. *Annals of the University of Oradea, Economic Science Series*, 24 (2), pp. 493–500.

Corba I. (2009). Particularities of the Tourism Demands and Consume in Bihor County, *Agricultural Management/ Lucrari Stiintifice Seria I, Management Agricol*, 11 (4, Oct.), pp. 1–8.

Dincu Ana-Mariana, Brad Ioan, Pet Elena, Ciolac Ramona (2017). Study regarding the development of tourist potential from Arad county. *Agricultural Management/ Lucrari Stiintifice Seria I, Management Agricol*, 19 (3), pp. 133–138.

Herman Grigore Vasile, Deac Anca Luminița, Ciubotariu Ana-Maria, Andronache Ion C., Loghin Vlad, Ilie Ana Maria (2016). The Role of Tourism in Local Economy Development. Bihor county case study. *Urbanism. Arhitectura, Constructii*, 8 (3), pp. 265–273.

Horváth Alpár (2020). Turizmus-Vonzerő és vendégforgalom. In Benedek József (szerk.), *Erdély. Tér, gazdaság és társadalom* (pp. 421–455). Kolozsvár: Iskola Alapítvány Ki-

adó – Kolozsvári Egyetemi Kiadó.

Lakatos Artúr és Bakó Boglárka (2019). A transzformációs válság nehézségei. A turisztikai szállások helyzete Nagyvárad, Kolozsvár és Marosvásárhely esetében 1990 és 2007 között. *Közgazdász Fórum*, 2019 (1), pp. 77–95

Lazuran (Giurău) Anamaria Liana, Ungureanu Mihaela (2014). Adventure Tourism and Insufficiently Exploited Opportunity in Bihor County, Romania. *Analele Universitatii din Oradea-Seria Geografie*, XXIV. (1), pp. 44–54.

Nagy Egon (2015). *A román–magyar határregió és határmenti együttműködések a Kárpátok Eurórégióban*. Kolozsvár: Kolozsvári Egyetemi Kiadó.

Petroman Cornelia (2021). Genocide Tourism Subtype of Dark Tourism. *Agricultural Management/ Lucrari Stiintifice Seria I, Management Agricol*, 23 (1), pp. 206–211.

Szilágyi Ferenc, Miklósné Zakar Andrea (2021). Centrumok és perifériák mozgásban. Térszerkezeti változások a Partiumban Trianontól napjainkig, *Kisebbségi Szemle*, 6 (4), pp. 43–71.

Toader Cosmina-Simona, Sâmbotin Dana, Gherman Remus (2013). Aspects regarding cultural tourism development in Timis county through projects. *Agricultural Management/ Lucrari Stiintifice Seria I, Management Agricol*, 15 (4, Oct.), pp. 56–63.

Văduva Loredana, Petroman Cornelia (2017). Ecumenical Tourism in Banat. Timis County, *Agricultural Management/ Lucrari Stiintifice Seria I, Management Agricol*, 19 (3), pp. 201–208.